

Најнови случувања во судската пракса на Европскиот суд за човекови права во областа на слободата на изразување

Слобода на изразување и слобода на медиумите

<http://horizontal-facility-eu.coe.int>
<https://www.coe.int/en/web/freedom-expression>

Финансирано
од Европската Унија и
Советот на Европа

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Имплементирано
од Советот на Европа

Билтен бр. 4

Најнови случувања во судската пракса на Европскиот суд за човекови права во врска со слободата на изразување

Автор: Петер Норландер.

Уредничка на верзијата на македонски јазик: Јелена Ристиќ.

Билтенот е изготвен во рамките на заедничката програма на Европската Унија и Совет на Европа „Хоризонтален инструмент за Западен Балкан и Турција 2019-2022 година“, и нејзиниот проект „Слобода на изразување и слобода на медиумите во Југоисточна Европа (ЈУФРЕКС 2)“

Дозволена е репродукција на извадоци (до 500 збора), освен за комерцијални цели сè додека интегритетот на текстот е сочуван, извадокот не се користи вон контекст, не се даваат нецелосни информации или генерално не се наведува читателот во погрешен правец во однос на природата, опсегот или содржината на текстот. Секогаш мора да се наведе изворниот текст на следниов начин, „© Советот на Европа, 2022“. Сите други барања во врска со репродукцијата/преводот на целиот или делови од документот, треба да се достават до Директоратот за комуникација, Совет на Европа (-67075 Strasbourg Cedex или publishing@coe.int).

Целата друга кореспонденција во врска со оваа публикација треба да се упати на Целата друга кореспонденција во врска со овој документ треба да се упати до Генералниот директорат за човекови права и владеење на правото, Оддел за информатичко општество, (Directorate General Human Rights and Rule of Law, Information Society Department), Avenue de l'Europe F-67075 Strasbourg Cedex, France, Tel. +33 (0)3 88 41 20 00; Е-пошта: Horizontal.Facility@coe.int.

© Совет на Европа, април 2022.

Сите права се задржани. Правата на користење ги има Европската Унија под одредени услови.

Овој документ е изработен со финансиска поддршка од Европската Унија и Советот на Европа. За ставовите што се изнесени овде одговорен е авторот и нужно не ги одразуваат официјалните ставови на која било од овие две организации.

Содржина

ВОВЕД	5
ПРЕГЛЕД НА НАЈВАЖНИТЕ СЛУЧАИ ВО ВРСКА СО СЛОБОДАТА НА ИЗРАЗУВАЊЕ	7
<i>Бјанкарди [Biancardi] против Италија, пресуда од 25 ноември 2021 година, апликација бр. 77419/16</i>	7
<i>Политичка асоцијација „Национална листа ‘Марко Панела’“ и Италијански радикали [Associazione Politica Nazionale Lista Marco Pannella and Radicali Italiani] против Италија, пресуда од 31 август 2021 година, апликација бр. 20002/13, и Политичка асоцијација „Национална листа ‘Марко Панела’“, [Associazione Politica Nazionale Lista Marco Pannella] против Италија, пресуда од 31 август 2021, апликација бр. 66984/14</i>	8
<i>Мирослава Тодорова [Miroslava Todorova] против Бугарија, пресуда од 19 октомври 2021 година, апликација бр. 40072/13</i>	10
<i>Стандард Ферлаксгезелшафт [Standard Verlagsgesellschaft MbH] против Австрија (бр. 3), пресуда од 7 декември 2021 година, апликација бр. 39378/15</i>	11
<i>Ведат Шорли [Vedat Şorli] против Турција, пресуда од 19 октомври 2021 година, апликација бр. 42048/19</i>	13
<i>Ровшан Хаџиев [Rovshan Hajiyev] против Азербејџан, пресуда од 9 декември 2021 година, апликацији бр. 19925/12 и 47532/13</i>	14
ДЛАБИНСКА АНАЛИЗА НА ИЗБРАНИ СЛУЧАИ	17
<i>Здружение АКЧЕПТ и други [Association ACCEPT and Others] против Романија, пресуда од 1 јуни 2021 година, апликација бр. 19237/16</i>	17
<i>Дарескизб [Dareskizb] против Ерменија, пресуда од 21 септември 2021 година, апликација бр. 61737/08</i>	20

Вовед

Овој билтен е изготвен во рамките на заедничката програма на Европската Унија и Советот на Европа „Хоризонтален инструмент за Западен Балкан и Турција 2019-2022 година“, и нејзиниот проект „Слобода на изразување и слобода на медиумите во Југо-источна Европа (ЈУФРЕКС 2)“

Со цел да ја продолжиме соработката со стручните лица од правната фела како и со желба да придонесеме за понатамошно подобрување на знаењето во областа на слободата на изразување и слободата на медиумите, го подготвивме овој Билтен како дополнителна алатка наметната за споделување информации во врска со новите трендови и случувања во судската пракса на Европскиот суд за човекови права (во понатамошниот текст: ЕСЧП или Судот).

Додека Билтенот бр. 1 го покриваше периодот април 2019 - јули 2020, Билтенот бр. 2 периодот август 2020 – јануари 2021 година, Билтенот бр. 3 периодот февруари 2021 – јули 2021, овој, Билтен бр. 4, пред вас содржи неколку релевантни пресуди донесени во периодот од јули 2021 до јануари 2022 година.

Во периодот помеѓу август 2021 и јануари 2022 година, Европскиот суд за човекови права (во понатамошен текст: Судот или ЕСЧП) донесе 49 пресуди, и уште 17 одлуки за допуштеност во случаите на слобода на изразување.¹ Пресудите се однесуваат на различни тематски области од членот 10 на Европската конвенција за човекови права (ЕКЧП; Конвенцијата), почнувајќи од забрана на весници, па сè до прашања поврзани со пристап до информации и заштита на приватноста. Повеќето случаи беа поведени од апликант(к)и кои тврдеа дека им било повредено правото на слобода на изразување; еден случај се однесуваше на членот 8, при што апликант(к)ите тврдеа дека им било повредено правото на почитување на приватниот живот со тоа што домашните власти не ги заштитиле од говор на омраза. Со најголем број од пресудите само се потврди добро утврдената судска пракса; со дел од пресудите, пак, дополнителни се разјаснија некои европски стандарди.

Кај двете главни пресуди избрани за длабинска анализа во Билтенот, Судот ја разгледува важноста на соодветната заштита на правата на сексуалните малцинства, вклучувајќи го и правото на слобода на изразување; како и степенот во кој државите може да ја ограничат слободата на изразување за време на вонредна состојба. Првиот меѓу нив, [Здружението АКЧЕПТ \[Association ACCEPT\] и други против Романија](#),² се однесуваше на демонстрацијата со која се прекинало прикажувањето

1 Според системот на Европскиот суд за човекови права, предметите мора првин да ја поминат фазата на допуштеност. Понекогаш, ова резултира со посебна одлука на Судот, со која може да се постават важни стандарди, особено во однос на таканаречените случаи на „говор на омраза“, кои може да се исклучат како „злоупотреба на правата“ според член 17 на Конвенцијата.

2 Случајот бил одлучен во првата половина на минатата година, но не можеше да се вклучи во претходниот билтен. Поради неговата важност, се одлучи случајот да биде вклучен во овој билтен.

на филмот кој зборувал за истополово семејство за време на „Месецот на историјата на ЛГБТ“, во организација на здружението апликант. Протестирач(к)и го нападнале киното, наводно носејќи екстремни десничарски пароли, а полицијата не успеала да обезбеди заштита и да го овозможи одржувањето на настанот, и покрај тоа што биле присутни на местото на настанот. Втората од главните пресуди во овој Билтен, [Дарескизб Лтд. \[Dareskizb Ltd\] против Ерменија](#), се однесуваше на дејствијата што државните органи ги презеле за време на вонредна состојба по претседателските избори во 2008 година, кога компанијата апликант била спречена да го објавува својот весник.

Во Билтенот, исто така, се резимираат уште шест случаи кои се занимаваат со низа други проблематики, т.н. „правото да се биде заборавен“, сè почеста област во јуриспруденцијата на Судот; политичко телевизиско емитување; правото на слобода на изразување на припадниците/чките на правосудството; правото на пристап до информации; прашањето дали постои право на анонимност, кога се оставаат коментари; и линијата помеѓу остро формулиран онлајн политички дискурс и неоправдани „навреди“.

Сè на сè, во речиси 80% (39 од 49) од случаите на слобода на изразување поведени според членот 10 коишто беа прогласени за допуштени беше констатирана повреда. Сите пресуди во овие случаи ја нагласуваат обврската на државите потписнички на Конвенцијата да ги запазат стандардите на Конвенцијата, во согласност со начелото на супсидијарност. [Во текот на 2021 година](#), дојде до зголемување од 38% на случаите кои беа комуницирани од страна на Судот. Во некои од пресудите вклучени во Билтенот, Судот доста го критикуваше домашното правосудство или домашното законодавство; во [Ровшан Хаџиев \[Rovshan Hajiyev\] против Азербејџан](#), Судот констатира „очигледно неразумно толкување и примена на домашното право“; а пак во [Ведат Шорли \[Vedat Şorli\] против Турција](#), Судот беше на мислење дека тужената држава треба да ја укине одредбата од кривичното право со која се доделува посебна заштита на угледот на шефот на државата.

Во текот на предметниот период, Големиот судски совет на Судот, којшто ги разгледува случаите кои покренуваат сериозно прашање кое влијае врз толкувањето или примената на Конвенцијата или сериозна проблематика од општа важност, прифати два случаи на слобода на изразување што му беа упатени. Првиот, [Ирбен \[Hurbain\] против Белгија](#) (пресуда од 22 јуни 2021 година, апликација бр. 57292/16; упатувањето прифатено на [11 октомври 2021 година](#)), се однесуваше на т.н. „право да се биде заборавен“, а беше поведен од уредник на весник кој бил принуден да го анонимизира известувањето за сообраќајна несреќа во која загинало едно лице. Во својата пресуда од 22 јуни 2021 година, Третиот оддел на Судот беше на мислење дека со ова не била повредена неговата слобода на изразување. Вториот, [Санчез \[Sanchez\] против Франција](#) (пресуда од 2 септември 2021 година, апликација бр. 45581/15; упатувањето прифатено на [17 јануари 2022 година](#)), се однесуваше на степенот до кој политичарот може да се повикува на одговорност за содржината што другите ја објавиле на неговата Фејсбук страница. На 2 септември 2021 година, Петтиот оддел на Судот беше на мислење дека со осудувањето на политичарот за тоа што не го отстранил говорот на омраза не се повредува неговото право на слобода на изразување. Сега Големиот судски совет на Судот ќе ги преиспитува обата случаи.

Конечно, од практична гледна точка, читател(к)ите на Билтенот кои застапуваат апликант(к)и пред Европскиот суд за човекови права треба да имаат предвид дека, во согласност со членовите 4 и 8 од [Протоколот бр. 15](#), кој влезе во сила на 1 август 2021 година, рокот за вложување апликации се намали од 6 на 4 месеци по донесувањето на конечната домашна одлука. Ова важи за сите случаи кај кои конечната домашна одлука била донесена по 1 февруари 2022 година.

Преглед на најважните случаи во врска со слободата на изразување

[Бјанкарди \[Biancardi\] против Италија](#), пресуда од 25 ноември 2021 година, апликација бр. 77419/16

Факти за случајот

Во март 2008 година, апликантот, главен и одговорен уредник во еден онлајн весник, објавил напис за тепачката во еден локален ресторан, каде што дошло и до убод со нож. Во написот бил именуван ресторанот, вмешаните лица (двајца браќа, В.Кс. и У.Кс. и нивните синови, соодветно), и биле изнесени голем број други подробности. Во септември 2010 година, В. Кс. и ресторанот му испратиле формален допис на апликантот, во кој барале да го тргне написот од интернет. Не добиле никаков одговор, па во октомври поднеле тужби против Гугл [Google] Италија (подоцна исклучен од постапката) и против апликантот. На рочиштето во мај 2011 година, апликантот посочил дека го де-индексирал написот. Домашниот суд бил на мислење дека, иако немало потреба тужбата да се разгледа во однос на отстранувањето на написот, сепак дошло до повреда на угледот на тужителот во текот на периодот кога написот бил лесно достапен, па на секој од тужителите им доделил по 5.000 евра (ЕУР) за нематеријална отштета и 2.310 ЕУР за судски трошоци. Судот образложил дека написот бил достапен од март 2008 до мај 2011 година, и дека до информацијата можело лесно да се дојде со пребарување на имињата на

тужителите преку веб-пребарувачите. Жалбата до Врховниот суд била отфрлена.

Апликантот му се пожали на Европскиот суд за човекови права дека било повредено неговото право на слобода на изразување.

Пресуда на Судот

Судот согледа дека суштината на случајот лежи во леснотијата со која можело да се пристапи до онлајн написот во текот на подолг временски период, и како написот можел да се пронајде со пребарување на името на вмешаното лице. Судот накратко ја дискутираше техничката терминологија во прашање, појаснувајќи дека „де-индексирање“ (и сличните термини, „де-излистување“ и „де-референцирање“) укажуваат на отстранување на конкретните интернет страници од резултатите на пребарувањето. Таквото де-индексирање може да го направи веб-пребарувачот, но и уредникот на весникот, со помош на техниката за „де-индексирање“. Во овој случај, барањето за де-индексирање му било доставено на уредникот.

Судот повторно ги изнесе начелата коишто обично важат во случаите каде правото на слобода на изразување треба да се балансира со правото на углед, но беше на мислење дека поради двете посебности на овој случај – периодот за кој онлајн написот останал пристапен, и фактот што објавата се однесувала на физичко лице коешто не делува во јавен кон-

текст – строгата примена на овие критериуми би била несоодветна. Наместо тоа, Судот беше на мислење дека треба да разгледа дали наодите на домашните судови биле засновани на релевантни и доволни основи, со посебен осврт врз (i) колку долго написот бил лесно достапен онлајн; (ii) чувствителноста на информациите; и (iii) тежината на казната што му била изречена на апликантот.

Во однос на првата точка, Судот забележа дека во текот на водењето на кривичната постапка за тепачката, написот не бил ниту ажуриран ниту отстранет, и покрај формалниот допис. Потоа, Судот зеде предвид дека домашните и меѓународните преседани биле на мислење дека релевантноста на правото на апликантот да објавува некоја информација се намалува со текот на времето, додека пак се зголемуваат репулациските интереси на апликантот. Судот, исто така, нагласи дека треба да се земе предвид и чувствителната природа на податоците – кривична постапка. Понатаму, Судот сметаше дека износот на обесштетувањето не може да се смета за прекумерен, со оглед на околностите на случајот. Конечно, Европскиот суд за човекови права нагласи дека, иако националните власти извршиле балансирање меѓу слободата на изразување и правото на почитување на нечиј приватен живот, сепак би биле потребни навистина цврсти причини за Судот да го замени своето гледиште со гледиштето на домашните судови. Од сите овие причини, Судот беше на мислење дека обесштетувањето доделено од домашните судови не го повредило правото на апликантот на слобода на изразување.

Забелешка: Макар што не констатира повреда на правото на слобода на изразување, Судот нагласи дека „на апликантот не му било изречено барање трајно да го отстрани написот од интернет“. Пресудата се надоврзува на она што може да се испостави дека претставува влијателно издвоено мислење на судијата Павли во случајот [Ирбен \[Hurbain\] против Белгија](#), пресуда од 22 јуни 2021 година, апликација бр. 57292/16 (случај што бил прифатен за [упатување до Големиот судски совет](#)). Двете главни точки на интерес се начинот на кој се предлагаат нови критериуми за случаите во

врска со „правото да се биде заборавен“, коишто не потпаѓаат под вообичаениот тест на балансирање на приватноста наспроти слободата на изразување (т.н. „Ван Хановерови“ и сродните „Аксел Спрингерови“ критериуми); и фокусот на „де-индексирање“, како помалку строга мерка за заштита на репулациските интереси. Меѓутоа, образложението на Судот, коешто може да се окарактеризира како прилично минималистичко, наиде на критика. Како прво, согледувањето на вредноста што информацијата ја има за јавниот интерес – што обично лежи во сржта на сите случаи кои се повикуваат на членот 10 – недостасува од новиот сет критериуми на Судот. Оваа област на правото несомнено ќе продолжи да еволуира; при што следното веројатно поглавје ќе биде одлуката на Големиот судски совет во случајот *Ирбен [Hurbain] против Белгија* (рочиштето на случајот, кој се однесува на налогот на судот да се анонимизира написот од онлајн весник објавен пред дваесет години, ќе се одржи на 9 март, а пресудата може да се очекува кон крајот на годината).

[Политичка асоцијација „Национална листа ‘Марко Панела’„ и Италијански радикали \[Associazione Politica Nazionale Lista Marco Pannella and Radicali Italiani\] против Италија](#), пресуда од 31 август 2021 година, апликација бр. 20002/13, и **[Политичка асоцијација „Национална листа ‘Марко Панела’„ \[Associazione Politica Nazionale Lista Marco Pannella\] против Италија](#)**, пресуда од 31 август 2021, апликација бр. 66984/14

Факти за случајот

Апликантите во овие случаи се политички асоцијации. Првиот случај (апликација бр. 20002/13) се однесуваше на прекинувањето на политичките телевизиски

програми познати како „политички платформи“; вториот случај (апликација бр. 66984/14) се однесуваше на тужбата дека претставниците на една од асоцијациите не биле поканети да учествуваат во една од најважните информативни програми што ги емитува јавниот радиодифузер, РАИ [RAI], и дека не биле прикажувани нивните кампањи и иницијативи за подигање на свеста.

Во вториот случај, апликантот поднел формална жалба до Регулаторниот орган за комуникации, АГКОМ [AGCOM]. Органот ја одбил жалбата врз основа на тоа што асоцијацијата всушност уживала доволно присуство слично на другите политички движења коишто немале пратеници/чки во парламентот. Одлуката на АГКОМ била укината од домашниот суд, и тоа не еднаш, туку два пати, но дури да дојде моментот кога апликантот бил поканет на телевизиските програми во прашање, поминале над две години, а една од програмите била и укината. Не бил понуден компензациски простор во етерот.

Апликантите му се пожалиле на Европскиот суд за човекови права дека било повредено неивното право на слобода на изразување.

Образложение на Судот

Во поглед на првиот случај (апликација бр. 20002/13), Судот согледа дека во италијанскиот систем што функционираше пред неговото укинување, за организирање на „политичките платформи“ на државните канали била потребна инструкција од парламентарната комисија. Судот забележа дека системот на „политички платформи“ датира уште од 1970-тите, кога општеството и медиумите биле многу различни. Јавноста повеќе не се интересираше за овие програми, кои сега се заменети со поширок дијапазон на програми коишто на политичките партии им даваат можност да ги пренесат своите мислења и идеи на поинаков начин. Апликантот не бил единствената група засегната со ова: сите политички групи и партии коишто во нив учествувале биле подеднакво засегнати. Судот понатаму согледа дека

заменувањето на овие „политички платформи“ со подлабински политички дебати му дале на РАИ поголема уредничка слобода и создале можност за пренесување политички идеи и мислења преку радиодифузните медиуми. Прекинувањето на програмите со „политички платформи“ било дел од сè поголемото уважување на уредничката автономија на каналот, и не го повредува правото на слобода на изразување на апликантот.

Судот, сепак, констатира повреда на членот 13 (право на ефективен правен лек): согласно италијанскиот правен систем, не постоела можност да се обжали одлуката на парламентарната комисија (којашто ја искажува волјата на парламентот) за групите како што е апликантот.

Во вториот случај (апликација бр. 66984/14), Судот забележа дека апликантот се пожалил до Регулаторниот орган за комуникации, АГКОМ, којшто, во два наврати, одбил да преземе дејство, и покрај судските налози. Дури во 2013 година, откако бил поведен и вториот случај пред домашните судови поради пропустот да се спроведе првата одлука, претставниците на апликантот биле поканети на две ТВ програми на јавниот радиодифузер.

Судот сметаше дека приодот на АГКОМ бил премногу формалистички. АГКОМ направил севкупна процена на присуството на асоцијацијата апликант во текот на сите информативни програми на каналите во прашање, без да го земе предвид времето кога биле емитувани тие програми и нивната популарност. Судот, исто така, согледа и дека постои расчекор помеѓу должноста на јавниот радиодифузер урамнотежено да ги претставува различните политички мислења и практиката според која на групите што се категоризираат како „политички субјекти“ им се дава повластен пристап до одредени информативни програми. Како резултат на тоа, асоцијацијата апликант не учествувала на три многу популарни телевизиски програми со што станале ефективно маргинализирани во медиумското покривање. Дури да дојде моментот да го поканат и апликантот, останале да се прикажуваат само две вакви програми, оти третата веќе била уки-

ната. На апликантот не му бил понуден алтернативен простор во етерот, па асоцијацијата апликант на крајот се појавила на само една ваква програма. Од сите овие причини, Судот констатира дека на апликантот му било повредено правото на слобода на изразување.³

Забелешка: И во двата случаи, Судот силно ја нагласи важноста на плурализмот во радиодифузните медиуми, а особено од страна на јавниот радиодифузер. Политичките програми потекнувале од деновите кога се прикажувале „политички платформи“ надвор од предизборните периоди во насока на допуштање поголема уредничка слобода на државниот радиодифузер (кое нешто, Судот признава, е процес којшто сè уште трае) и овозможување на политичките движења да ги претставуваат своите идеи и мислења на политички и информативни програми. Меѓутоа, од суштинска важност е да постои еднаква застапеност. Тоа тешко може да се постигне со математичка формула којашто времето го пресметува како процент од севкупното време поминато во етер, со оглед на разликите во популарноста на различните програми и термините кога се емитуваат. Секој период којшто резултира со *де факто* исклучување или маргинализирање на одредени политички групи или движења најверојатно ќе доведе до повреда на правото на слобода на изразување.

Мирослава Тодорова [Miroslava Todorova] против Бугарија,
пресуда од 19 октомври 2021
година, апликација бр. 40072/13

Факти за случајот

Во свое својство на Претседателка на Сојузот на судиите на Бугарија, апликантката често го критикувала дисциплинското тело на правосудството, Врховниот

³ Судот беше на мислење дека вториот апликант од апликацијата бр. 20002/13 не покажал како бил директно засегнат со прекинувањето на програмите за „политички платформи“ и ги отфрли неговите жалбени наводи.

судски совет (ВСС). Еден колега судија поднел поплака против неа поради одолговлекување во донесувањето пресуди, па во дисциплинската постапка што следела, ВСС констатира дека апликантката го одолжила донесувањето на судски одлуки или давањето образложенија во 57 случаи, што претставувало систематски пропуст да се исполнат роковите, па првин изрекле намалување на платата, а потоа и препорачале да биде разрешена. Нејзината жалба против намалувањето на платата на крајот била отфрлена, и иако ја добила жалбата против нејзиното разрешување, таа, наместо тоа, сепак била санкционирана со деградирање во суд од пониска инстанца за период од две години. Апликантката му се пожали на Европскиот суд за човекови права за повреда на нејзиното право на правично судење, нејзиното право на почитување на нејзиниот приватен живот, нејзиното право на слобода на изразување, нејзиното право да биде слободна од дискриминација, како и повреда на забраната да се изрекуваат рестрикции врз правата за други цели покрај оние за кои биле пропишани.

Образложение на судот

Судот не констатира повреда на правото на апликантката на правично судење ниту на правото на почитување на приватниот живот. Разгледувајќи ги нејзините жалбени наводи според членот 10, којшто го штити правото на слобода на изразување, Судот сметаше дека дисциплинската постапка против апликантката била врзана со нејзините јавни изјави. Тоа значело дека дисциплинската постапка и изречената казна можеле да имаат заплашувачко дејство врз апликантката, но и на другите судии. Иако апликантката на крајот ја добила жалбата против нејзиното разрешување, првичниот налог за нејзино разрешување влегол во сила веднаш, па таа била отстранета од функцијата за период од една година.

Понатаму, Европскиот суд за човекови права беше на мислење дека домашните судови пропуштиле своите одлуки да ги придружат со релевантни и доволни причини за да образложат

зошто дисциплинската постапка и изречените казни биле неопходни и сразмерни. Имајќи ја предвид темелната важност на слободата на изразување за прашања од јавен интерес, како што се функционирањето на правосудниот систем и потребата да се заштити независноста на правосудството, Судот затоа констатира повреда на правото на апликантката на слобода на изразување.

Невообичаено, Судот, исто така, констатира повреда на членот 18 од Конвенцијата, со кој се забранува ограничувањето на правата за други цели покрај оние за коишто се пропишани. Судот согледа дека ова е темелниот аспект на случајот. Судот забележа дека постои противречност помеѓу Сојузот на судиите на Бугарија и извршната власт: Министерството за внатрешни работи давало изјави за печатот со кои ја напаѓале и критикувале апликантката. Врховниот судски совет многу сурово постапил со апликантката, а извонредната тежина и несразмерната природа на првичната казна да биде разрешена биле забележани од широк спектар на бугарското општество и меѓународната заедница. Ниту една од изјавите дадени од апликантката не биле ниту противзаконски ниту неспоивни со судскиот етички кодекс, и фактот што дисциплинската постапка била искористена за одмазда против неа се причина за тревога. Земајќи ги предвид сите факти на случајот, Судот сметаше дека главната цел на дисциплинската постапка била да се казни и заплаши апликантката, што претставува повреда на членот 18 кога се чита заедно со членот 10.

Судот не сметаше дека произлегува посебно прашање според членот 14 (правото на недискриминација при уживањето на правата).

Забелешка: Од припадниците на правосудството се очекува да применуваат одреден степен на умереност кога даваат изјави, особено ако тоа може да ги доведе во прашање нивниот авторитет или независност (видете [Вил \[Wille\] против Лихтенштајн](#), пресуда од 28 октомври 1999 година, апликација бр. 28396/95), но, како што забележа Судот, ништо

во изјавите на апликантката не било ниту противзаконско ниту неетичко. Иако Судот согледа дека навистина дошло до одолговлекување во донесувањето на некои пресуди, казната што ѝ била изречена била невообичаено сурова. Ова го наведе Судот да констатира повреда на членот 18: накратко, ова значи дека ограничувањето кое наводно било изречено за една цел во стварноста служело за друга, нелегитимна цел (во овој случај, да се казни еден судија и тоа да послужи како пример за другите). Повредите на членот 18 укажуваат на сериозен пропуст во владеењето на правото, и со оваа пресуда Бугарија се придружува на малата група земји за кои било констатирано дека ја прекршуваат оваа одредба (при што другите се Азербејџан (со единаесет повреди), Грузија, Русија, Турција и Украина (секој со по две или три повреди) и Република Молдавија (со една повреда). Ова може да биде причина за сериозна загриженост и од Комитетот за извршување на пресудите на Советот на Европа може да се очекува овој случај да го стави под засилен надзор.

Стандард Ферлакsgезелшафт
[Standard Verlagsgesellschaft MbH]
против Австрија (бр. 3), пресуда
од 7 декември 2021 година,
апликација бр. 39378/15

Факти за случајот

Апликантот е издавач на весник и онлајн портал којшто содржи и написи и форуми за дискусија. Кога некое лице се регистрира како корисник на вебсајтот, со што му се овозможува да ги коментира написите, од лицето се бара да внесе име и адреса на е-пошта, а опционално може да ја остави и својата поштенска адреса. На вебсајтот јасно стои дека компанијата апликант ќе ги обелодени овие информации само доколку постои законска обврска за тоа. Модераторите прегледувале околу 6.000 коментари дневно, од кои голем дел ги бришеле, а компанијата им ги

давала корисничките податоци на надлежните органи кога станувало јасно дека некое право било прекршено.

Два написа за политичари привлекле негативни коментари. Во еден коментар се велело дека „корумпираните политичари – шупаци забораваат, [но] ние не. ИЗБОРНИОТ ДЕН Е ДЕН ЗА НАПЛАТА!!!!“; во друг коментар се сугерираше дека една политичка партија би требало „да се забрани бидејќи го оживуваат нацизмот“; а пак во трет коментар се тврдело дека „[д]а не секогаш ја толкувавме погрешно [значењето на] слободата на изразување и, како последица на тоа, да биде казниви со закон подривањето на нашиот устав и дестабилизирањето на нашиот општествен поредок – или, во најмала рака, барем еднаш да се применеше [законот за сузбивање на мафијата] врз екстремистичката десна сцена во Австрија – тогаш [Х.К.] ќе беше еден од најголемите криминалци во Втората Република“.

По добиените поплаки, коментарот бил избришан, но компанијата одбила да го обелодени идентитетот на коментирачите. Домашните судови наложиле да се обелоденат корисничките податоци, тврдејќи дека политичките партии и политичарите што биле критикувани во коментарите имале пресуден интерес во обелоденувањето. Апликантот му се пожали на Европскиот суд за човекови права со аргумент дека налогот за обелоденување на личните податоци на корисниците на неговиот информативен портал го повредува неговото право на слобода на изразување.

Образложение на Судот

Судот посвети значителна дискусија на прашањето дали дошло до мешање во правото на слобода на изразување на компанијата апликант на чијшто вебсајт биле објавени коментарите. Судот констатира дека, иако коментирачите не може да се сметаат за „извори“, како што тврдел апликантот, сепак постоела цврста поврзаност помеѓу објавата на написите од страна на апликантот и ко-

ментарите што тие ги привлекле. Свкупната функција на апликантот била да се отвораат дискусии и да се шират идеи и информации за теми од јавен интерес, па обврската да се откријат информации за корисниците би имала заплашувачко дејство вез јавната расправа. Судот повтори дека правото на анонимност, иако не е апсолутно, сепак е нужна последица на правото на слобода на изразување; тоа е важен начин на кој може да се избегнат одмазди или несакано внимание, и го промовира слободниот проток на мислења, идеи и информации. Ваквата анонимност не би била ефективна доколку компанијата апликант не би можела да ја одбрани; па, според тоа, налогот за укинување на анонимноста се меша во правото на апликантот на правото на слобода на изразување.

Следејќи го вообичаениот „триделен тест“, Судот беше на мислење дека мешањето било пропишано со закон за легитимна цел на заштита на угледот на другите; Судот понатаму разгледа дали мешањето било „неопходно во едно демократско општество“. Судот забележа дека коментарите во прашање не претставувале ниту говор на омраза ниту поттик на насилство, а се однесувале на двајца политичари и една политичка партија во политичка расправа од јавен интерес. Домашните судови требало да извршат балансирање меѓу спротивставените интереси на нечиј углед и слободата на изразување. Тие тоа не го направиле, а и не дале никакво образложение зошто сметале дека репутациските интереси на тужителите ги надвагале интересите на апликантот да ја зачува тајноста на идентитетот на неговите корисници. За потребите на балансирање во постапките кои се водат за обелоденување на корисничките податоци, може да биде доволно и испитување *прима фацие*, но дури и за тоа потребно е барем некакво образложение. Пропустот на судот да го направи тоа претставува повреда на правото на апликантот на слобода на изразување.

Забелешка: Овој случај е првиот случај во кој експлицитно се разгледува дали барањето од

онлајн медиум да ги обелодени корисничките податоци претставува мешање во правото на слобода на изразување (во претходните случаи – [Делфи \[Delfi AS\] против Естонија \[ГЦ\]](#), пресуда од 16 јуни 2015 година, апликација бр. 64569/09, и [Маѓар Тарталомсолгалтаток и Индекс.ху Зрт \[Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete and Index.hu Zrt\] против Унгарија](#), пресуда од 2 февруари 2016 година, апликација бр. 22947/13 – ова прашање не било отворено). Овде, Судот беше на мислење дека онлајн форумот претставува составен дел на информативната дејност на апликантот: ги поканува читател(к)ите да коментираат, нуди процес на регистрација, а и голем број коментари се модерират (и навистина, ги избришале коментарите во прашање откако добиле поплаки за нив). На домашно ниво, компанијата апликант се обидела да се потпрат врз аргументот за заштита на изворите за да го спречат обелоденувањето. Ова не му успеало пред домашните судови, а ни Европскиот суд за човекови права не ја прифати таа линија на размислување; но, наместо тоа, Судот беше на мислење дека интегрираниот период кон коментарите и написите на овој медиум, заедно со важноста на анонимноста, значеле дека апликантот можел да се повика на правото на слобода на изразување за да се спротивстави на обелоденувањето на корисничките податоци. Истовремено, Судот не постави висока граница за обелоденувањето, нагласувајќи дека „за потребите на балансирање во постапките коишто се водат за обелоденување на кориснички податоци, може да биде доволно и испитување *прима фацие*“. Но, Судот понатаму вели дека „дури и за испитувањето *прима фацие* потребно е одредено балансирање и образложување“. Судијата Ајке [Eicke] имаше издвоено мислење за допуштеноста, дискутирајќи го правото на ЕУ (секако е точно дека оваа пресуда отвора прашања) и предупредувајќи за можното негативно влијание врз способноста на жртвите на злоупотребувачките објави да добијат пристап до правда.

[Ведат Шорли \[Vedat Şorli\] против Турција](#), пресуда од 19 октомври 2021 година, апликација бр. 42048/19

Факти за случајот

Апликантот бил осуден на 11 месеци и 20 дена затвор условна казна за период од пет години (што значи дека ако апликантот не сторел нов намерен престап во текот на тој период, осудителната пресуда ќе се укине) поради навреда на Претседателот во две објави на Фејсбук. Тој поминал два месеци и два дена во истражен затвор.

Првата објава на Фејсбук се состоела од карикатура на која бил прикажан тогашниот Претседател на САД, Барак Обама, како го бакнува Претседателот на Турција, облечен во женски фустан, со коментар „Ќе направиш ли упис на сопственоста на Сирија во мое име, сопругу мој драг?“ На втората објава биле прикажани фотографии од Претседателот на Турција, со следниов коментар: „Нека ја закопаат во длабочините на земјата твојата моќ облеана со крв / Нека ја закопаат во длабочините на земјата фотелјата на која се одржуваш одземајќи туѓи животи / Нека го закопаат во длабочините на земјата раскошниот живот што го водиш благодарение на украдените соништа / Нека ги закопаат во длабочините на земјата твоето претседателствување, твојата моќ и твојата амбиција.“

Домашните жалби на апликантот завршиле без успех; па, тој му се пожали на Европскиот суд за човекови права дека било повредено неговото право на слобода на изразување.

Образложение на Судот

Судот согледа дека апликантот бил осуден согласно одредба од Кривичниот законик со којашто на Претседателот на Републиката му се дава повисок степен на заштита одошто на другите, што дава за право да се изрекуваат и построги казни. Судот

повтори дека во голем број претходни случаи против Турција, како и против други земји, Судот носел одлука дека таквите закони не се во согласност со барањата на Европската конвенција за човековите права (упатувајќи, меѓу другите, и на [Коломбани \[Colombani\] и други против Франција](#), пресуда од 25 јуни 2002 година, апликација бр. 51279/99, [Otegi Mondragon \[Otegi Mondragon\] против Шпанија](#), пресуда од 6 ноември 2018 година, апликација бр. 2034/07; [Artun и Гувенер \[Artun and Guvener\] против Турција](#), пресуда од 26 јуни 2007 година, апликација бр. 75510/01).

Судот понатаму ја разгледуваше суровата кривична казна изречена на апликантот. Судот повтори дека лицата кои ги претставуваат институциите на државата мора да покажат воздржаност од прибегнување кон кривични постапки кога станува збор за заштита на угледот. Судот нагласи дека дури и кога изречените санкции се најлесни можни, како што е осудителна пресуда со пуштање на слобода, или симболична казна од 1€, тие сепак претставуваат кривични казни. Судот го нагласи заплашувачкото дејство кое кривичните казни го имаат врз правото на слобода на изразување. Навраќајќи се на фактите на овој случај, Судот сметаше дека не постоело никакво оправдување апликантот да се задржи во полициски притвор, а потоа и да се смести во истражен затвор, ниту пак за изрекување на каква било кривична казна, со што Судот констатира повреда на правото на слобода на изразување.

Понатаму, Судот продолжи да го разгледува членот 46 од Конвенцијата, којшто предвидува дека државите мора да се придржуваат до пресудите. Забележувајќи дека коренот на случајот произлегува од кривично-правната одредба со која на шефот на државата му се пружа засилена заштита на угледот, Судот беше на мислење дека би било соодветно овој закон да се реформира во насока на негово усогласување со членот 10 од Конвенцијата.

Забелешка: Навредување на шефот на државата е кривично дело во голем број европски држави. Макар што кривичните гонења се рет-

ки, овие закони имаат заплашувачко дејство по правото на слобода на изразување и, како што вели Судот, „не се, начелно, во согласност со духот на Конвенцијата“. Судот, исто така, ја нагласи потребата од максимално воздржување од употребата на кривичното право за заштита на угледот на јавните функционери, нагласувајќи дека дури и лесна казна сепак укажува на кривична осудителна пресуда. Судот и претходно доаѓаше до овие два заклучока (видете ги упатувањата на случаите во резимето на случајот погоре), па Комитетот на министри на Советот на Европа уште во 2004 година донесе Декларација по ова прашање ([Декларација за слободата на политичката дебата во медиумите](#), усвоена на 12 февруари 2004 година), но, реформите на законите одат тешко. Констатацијата на Судот според членот 46 дека би било соодветно да се реформира законот само ја нагласува итноста од потребните реформи, и треба да биде уважена и од другите земји кои сè уште имаат слични закони на сила.

[Ровшан Хаџиев \[Rovshan Hajiyev\] против Азербејџан](#), пресуда од 9 декември 2021 година, апликацији бр. 19925/12 и 47532/13

Факти за случајот

Апликантот, уредник во еден национален весник, поднел две барања за пристап до информации во однос на можни закани по јавното здравје и животната средина кои произлегуваат од воена радарска станица од советско време во Азербејџан, со која управувала Русија сè до 2012 година. Независни студии укажале дека станицата предизвикува сериозни закани по јавното здравје, па Претседателот на Азербејџан назначил две комисии за процена на ризикот во 2001 и 2003 година. Во 2010 година, апликантот упатил прашање до Министерството за здравство дали комисиите останале активни и дали биле напишани некакви извештаи. Добил информа-

ција дека извештајот навистина бил напишан и проследен до Кабинетот на министрите, но дека истиот повеќе не му припаѓал на Министерството, па, според тоа, Министерството и не можело да му го даде. Обидите преку суд да ги натера да му го дадат извештајот завршиле безуспешно. Апликантот упатил посебна молба до Кабинетот на министрите, од каде што не го удостоиле со одговор. „Неодговарањето“ било потврдено и од страна на судовите, кои тврделе дека, според азербејџанскиот закон за пристап до информации, не постоела обврска да се обелоденуваат извештаи од комисији основани за конкретни цели. Апликантот му се пожали на Европскиот суд за човекови права дека било повредено неговото право на слобода на изразување.

Образложение на Судот

Судот првин разгледа дали случајот е допуштен. Судот нагласи дека правото на пристап до информации во сопственост на државните органи може да произлезе според членот 10 кога побараната информација е клучна за уживање на правото на слобода на изразување. Критериумите што треба да се применат во таквите случаи се: (а) целта на барањето информации; (б) природата на побараната информација; (в) улогата на апликантот и (г) дали побараната информација е подготвена и достапна. Судот забележа дека апликантот е новинар и дека тој изречно ги известил релевантните државни органи дека информацијата му е потребна за неговата новинарска работа. Судот изјави дека е јасно дека природата на информацијата е од важност за општата јавност, и дека засегнатиот извештај, начелно, бил и готов и достапен. Неговото ставање на располагање не би требало да претставува потешкотија или неразумен товар за органите во прашање. Затоа, членот 10 е применлив во овој случај, и одбивањето да се достави извештајот претставува мешање во правата на апликантот.

Кога разгледуваше дали одбивањето било оправдано, Судот се фокусираше на тоа дали е

„пропишано со закон“, согласно барањето од членот 10(2) од Конвенцијата. Разгледувајќи ја, првин, законитоста на одговорот доставен од Министерството за здравство, Судот забележа дека домашните судови не се осврнале на прашањето дали одговорот бил во согласност со домашното право (согласно кое Министерството било обврзано, ако навистина го немало извештајот, но знаело кој друг државен орган го има, да го проследи барањето до нив на своја сопствена иницијатива). Што се однесува, пак, до неодговарањето на Кабинетот на министри, и ова, исто така, било спротивно на домашното право, согласно кое, одбивањето да се обезбедат информациите мора да се достави на писмено и образложено. Домашните судови пропуштиле да ги земат предвид овие недостатоци. Понатаму, Судот беше на мислење дека потпирањето на домашните судови врз одредбата од домашното право, согласно која, не било нужно да се објавуваат извештаите на комисиите создадени за конкретни цели, било очигледно неосновано: намерата на оваа одредба не е да се ограничи пристапот до информации во државна сопственост. Напротив, со оваа одредба се олеснува пристапот до информации така што на имателите на информации им се наложува да обелоденуваат одредени видови информации коишто најчесто се бараат во пошироката јавност. Пристапот до информации кои не спаѓаат во видовите кои се конкретно наведени во оваа одредба може да се побарува од случај до случај, преку молби, каква што била и молбата доставена од апликантот. Значи, не постоела законска основа за одбивање на информациите, што довело од повреда на правото на апликантот на слобода на изразување.

Забелешка: Апликантот се нашол себеси во кафкијанска ситуација, при што Министерството за здравство порекнувало дека сè уште го поседува извештајот, Кабинетот на министри, којшто го поседувал извештајот, одбил да одговори; а, пак, домашните судови автоматски го одобриле неделувањето на државните институции преку, според зборовите на Европскиот суд за човекови права, „очиглед-

но неразумно толкување и применување на домашното право". Порано беше многу ретко Судот да констатира повреда на правото на слобода на изразување врз основа на тоа што мешањето не било „пропишано со закон“ (при што таквите случаи речиси секогаш укажуваат на прилично темелни пропусти во домашното право). Меѓутоа, во изминатите четири години, Судот констатира такви повреди во 44 случаи, при што само за Русија и Турција беа констатирани повеќе повреди одошто за Азербејџан.

Неколку месеци пред пресудата, истиот оддел на Судот ги окарактеризира незаконските апсења, притворања и осудувања на опозициските активисти за растурање на антивладини летоци како „флагрантен произволен чин и негирање на самата суштина на слободата на изразување“ ([Хасанов и Маџидли \[Hasanov and Majidli\] против Азербејџан](#), пресуда од 7 октомври 2021 година, апликации бр. 9626/14 и 9717/14).

Длабинска анализа на избрани случаи

Здружение АКЧЕПТ и други
[Association ACCEPT and Others]
против Романија, пресуда од 1
јуни 2021 година, апликација бр.
19237/16

Факти за случајот

Апликантите се: непрофитно здружение кое ги промовира интересите на лезбејките, гејовите, бисексуалците и трансродовите лица (ЛГБТ) во Романија, и уште петмина романски државјан(к)и. За време на „Месецот на ЛГБТ историјата“, што во февруари 2013 година го организира ова здружение, беше одржано прикажување на филм во кој се зборува за истополово семејство, и тоа во „Националниот музеј на романскиот селанец“. Другите петмина апликанти присуствувале на прикажувањето. По прикажувањето на филмот, било предвидено да следува дискусија меѓу присутните, инспирирана од филмот, за правата на истополовите семејства. Пред настанот, апликантот дошол до сознание дека се врши „онлајн мобилизирање“ преку друштвените мрежи со повик на контрапротести за време на прикажувањето на филмот во музејот. Здружението апликант побарало полициска заштита, и десетмина полицајци/ки, со уште седуммина жандарм(к)ите (парламентарна полиција) кои биле повикани од директорот на музејот, се поставиле во ходникот пред кино-салата.

На прикажувањето на филмот присуствувале дваесетина луѓе, повеќето од кои биле пока-

нети. Непосредно пред да започне прикажувањето, една група од педесет луѓе влегла во зградата, носејќи јарболи, и извикувајќи слогани, како што се „смрт на хомосексуалците“, „педеришта“, „гнаси“, и ги навредувале и им се заканувале на присутните. Дел од нив носеле фашистички и ксенофобични симболи, и го виореле знамето на една екстремно десничарска партија. Се чинело дека натрапниците/чките биле поврзани со екстремното десничарско движење коешто отворено се противи, меѓу другото, и на истополовите бракови и истополовите посвојувања. Организатор(к)ите ги алармирале полицајците сместени надвор од кино-салата. Полицајците/ките влегле, конфискувале неколку знамиња, и си излегле од салата, и покрај барањето на организатор(к)ите да останат. Тогаш натрапниците/чките го блокирале проекторот, и ги принудиле организатор(к)ите да го запрат прикажувањето. Кога луѓето почнале да си излегуваат од салата, полициските службеници/чки сместени во ходникот ги провериле личните исправи на дваесет и деветмина, повеќето од групата која се противела на прикажувањето.

На 5 март 2013 година, здружението апликант се пожалило во полицијата за овој инцидент, наведувајќи дека станувало збор за поттик на дискриминација и злоупотреба на службената положба преку ограничувањето на правата и истакнување фашистички, расистички или ксенофобични симболи во јавноста. Биле поведена истрага, и конечно била затворена во ноември 2017 година, без да се преземе некое дејство. Неколкute жалби на апликантите до судовите завршиле без успех.

Образложение на Судот

Апликантите му се пожалија на Европскиот суд за човекови права за повредата на нивното право на почитување на приватниот живот, нивното право на слобода на здружување, и нивното право на слобода од дискриминација (согласно членовите 8, 11 и 14 од Конвенцијата и членот 1 од Протоколот бр. 12 кон Конвенцијата).

Судот ја повтори должноста на надлежните органи да го спречат злосторството од омраза (без разлика дали станува збор за физички напад или вербална злоупотреба) и да спроведат истрага за секој можен дискриминаторски мотив зад насилството. Разгледувајќи го случајот според членовите 8 и 14, со кои се штити правото на почитување на приватниот живот и правото на недискриминаторско уживање на правата од Конвенцијата, Судот повтори дека државите мора да воспостават кривично-правен систем којшто ќе претставува ефективно одвраќање на физичките лица од дела со кои се повредуваат суштинските аспекти на приватниот живот. Тоа подразбира воведување на ефективни кривични казни против говорот на омраза и поттикнување на насилство. Освен тоа, државите имаат обврска да пружаат заштита од, но и обврска да спроведуваат истраги за, инцидентите со говор на омраза.

Во однос на обврската за заштита, Судот забележа дека полициските службеници/чки и жандарм(к)ите биле присутни во доволен број уште од самиот почеток на инцидентот. Ниту биле совладани, ниту, пак, биле фатени неподготвени. Меѓутоа, тие останале надвор од кино-салата, каде што се одвивал инцидентот, и, во голема мера, се воздржале од интервенирање заради деескалирање на ситуацијата, и покрај тоа што биле алармирани од организатор(к)ите да го сторат тоа. Кога сепак се решиле да интервенираат, тие не го сториле тоа ефективно, и не ги спречиле натрапниците/чките да не ги малтретираат и навредуваат лицата апликанти. Судот согледа дека одлуката

на надлежните органи да се држат на страна, и покрај тоа што биле свесни за содржината на пцостите што се извикувале, се чини дека укажува на одреден степен на пристрасност против хомосексуалците/ките, кое нешто се провлекувало и во нивните последователни извештаи за инцидентот во киното: во полициските извештаи инцидентот бил опишан на начин кој целосно ја изигнорирал хомофобијата. На тој начин, надлежните органи направиле пропуст во својата должност да ги заштитат апликантите во уживањето на нивните права на слобода од дискриминација.

Во поглед на обврската да се спроведе истрага, Судот забележа дека, и покрај присуството на полицијата, и покрај жалбата која била поднесена во рок од две недели по инцидентот, на обвинителството му била потребна цела една година за ефективно да отвори истрага, и уште три и пол години да ја затвори. Судот беше на мислење дека таквото минување на времето не само што ќе ја подрие истрагата, туку и дефинитивно ќе ги компромитира шансите за нејзино затворање. Иако истрагата требало да биде лесна, Судот забележа дека ниту еден од натрапниците/чките никогаш не бил формално обвинет од страна на обвинителот. Локалните органи заклучиле дека зборовите „смрт на хомосексуалците“ не претставувале говор на омраза по кој може да се постапува, и воопшто не ја зеле предвид хомофобичната природа на заканите и навредите. Вербалната злоупотреба која ја претрпеле апликантите била едноставно наречена „дискусија“, или „размена на мислења“. Понатаму, домашните власти не зеле предвид дека организацијата којашто се чини дека стоела зад овие напади била отворено против хомосексуалните врски. Пропустот да се преземат разумни чекори претставува повреда на обврската на надлежните органи да спроведат истрага за хомофобичните напади.

Во однос на правото на слободно здружување, Судот повтори дека ова право им налага на државите да водат грижа протестирач(к)ите да

можат да одржуваат демонстрации или собири без да се плашат дека ќе бидат изложени на насилство – дури и кога собирот може да ги вознемири или навреди лицата кои се противат на идеите или тврдењата што се промовираат со демонстрацијата. Тоа се однесува како на приватните, така и на јавните собири. Вистинската, ефективна слобода на мирно здружување не може да се сведе само на обврската на државата да не се меша. Применувајќи ги овие начела врз овој случај, и истакнувајќи ги истите пропусти на полицијата што ги утврди во образложението според членот 8 / членот 14 резимирани погоре, Судот беше на мислење дека со пропустот на надлежните органи да им пружат заштита на апликантите е повредено нивното право на слобода на здружување. Фактот што здружението на крајот морало да го откаже прикажувањето на филмот и одлучило да го одржи настанот на подоцнежен датум не го менува заклучокот на Судот. Надлежните органи имале обврска да ги употребат сите можни средства за да го осигураат почитувањето на правото на апликантите на мирен собир.

Општи коментари

Овој случај отвора две важни прашања: (1) должноста на државата да преземе дејствија против говорот на омраза, и (2) должноста на државата да преземе чекори за да го олесни правото на слобода на здружување без изложеност на насилни протести.

Што се однесува до второто, должноста на државата да презема чекори за олеснување на ефективното уживање на правата, таквата должност, до сега, е веќе добро утврдена (видете ја, меѓу другото, пресудата на Судот во [Идентоба и други \[Identoba and Others\] против Грузија](#), пресуда од 12 мај 2015 година, апликација бр. 73235/12).

Што се однесува до првото, Судот сè почесто појаснува дека членот 8 им налага на државите да делуваат одлучно и ефективно кога

лица или групи треба да се заштитат од говорот на омраза. „Секој вид на негативно стереотипизирање на одредена група, кога ќе достигне одредено ниво, може да повлијае врз чувството на идентитет на таа група, како и врз чувството на самовреднување и самоверба на припадниците/чките на таа група. Токму во таа смисла ова може да се согледа како нешто што влијае врз приватниот живот на припадниците/чките на групата... Поради делата на насилство, како што се... вербалните закани, потребно е државите да усвојат соодветни позитивни мерки во сферата на кривично-правната заштита. Сè повисокиот стандард што се бара на полето на заштита на човековите права и темелните слободи соодветно и неизбежно бара и сè поголема цврстина во оценувањето на повредите на темелните вредности на демократските општества“ ([P.B. \[R.V.\] против Унгарија](#), пресуда од 12 април 2016 година, апликација бр. 64602/12, ст. 78, 83). Ова важи и за говорот на омраза мотивиран од хомофобија, но и за расистички, националистички, верски, етнички и мизогини говори на омраза. Во случајот [Беизарас и Левицкас \[Beizaras and Levickas\] против Литванија](#) (апликација бр. 41288/15, пресуда од 14 јануари 2020 година), Судот беше на мислење дека, поради леснотијата со која онлајн објавите може да станат вирални, „објавувањето дури и на еден коментар полн со омраза [е] доволен да се сфати сериозно“. Со оглед на пролиферацијата на онлајн омразата, може да се очекува поголем број случаи да пристигнат во Судот, поднесени или од лица осудени за говор на омраза или од луѓе што биле негова цел, што ќе му овозможи на Судот да ја допрецизира својата јуриспруденција и да ги насочи државите како да го употребат кривичното право за заштита на човековите права. Еден таков случај, како што беше посочено во воведот на овој Билтен, во моментот се разгледува пред Големитот судски совет; неговата пресуда во [Санчез \[Sanchez\] против Франција](#) ќе постави важен стандард во однос на должноста на политичар(к)ите да го отстранат говорот на омраза од своите Фејсбук страници.

Дарескизб [Dareskizb]
против Ерменија, пресуда
од 21 септември 2021 година,
апликација бр. 61737/08

Факти за случајот ■■■

Апликантот е издавач на дневниот весник „Хајкакан Жаманак“ [Haykakan Zhamanak] (Ерменско време), за којшто било познато дека бил наклонет кон тогашната политичка опозиција. Неговата апликација се однесува на забрана на издаваштвото објавена во контекст на вонредна состојба.

Во 2008 година, пред објавувањето на резултатите од претседателските избори, опозицискиот кандидат ги повикал своите поддржувач(к)и да се соберат во центарот на главниот град на Ерменија, Ереван. Илјадници се одзвале на повикот, и поставиле полутраен камп. По девет дена протестирање, плоштадот на којшто се наоѓал кампот бил расчистен и затворен. Протестот потоа се преселил на друго место, каде што дошло до насилни судири со полициските службеници/чки, што, пак, довело до смртта на десетмина и повреда на поголем број луѓе. Била прогласена вонредна состојба за период од 20 дена, што подразбирало и ограничувања наметнати врз медиумите. Ерменија упатила нота до Советот на Европа наведувајќи дека, за времетраењето на вонредната состојба, ќе отстапи од или ќе ја ограничи примената на поголем број права од Европската конвенција за човекови права, вклучувајќи го и правото на слобода на изразување. Една ноќ, службениците/чките на националната безбедност го спречиле печатењето на весникот на апликантот, без при тоа да ја наведат причината. Апликантот не се обидел да го печати својот весник во наредните девет дена, кога Претседателот на Ерменија го изменил својот првичен указ и прогласил „забрана за издавање и растурање од страна на јавните гласила на очигледно лажни или дестабилизирачки информации за државата и внатрешните прашања, или повици за учество во неодобрани (незаконски) активности, како

и издавање и растурање на такви информации и повици преку други средства и на други начини“. Бил направен обид одново да се објави изданието на весникот коешто било спречено од страна на службениците/чките на националната безбедност. Една седмица подоцна, по укинувањето на вонредната состојба, повторно започнало печатењето на весникот.

Апликантот се пожалил на домашните судови за постапките на службениците/чките на националната безбедност; барал да се прогласат за неуставни одредбите кои го овозможувале тоа, а особено претседателскиот указ; и побарал обесштетување. Управниот суд одбил да расправа по случајот прогласувајќи се за не надлежен; по ист основ пропаднала и вложената жалба. Уставниот суд одбил да расправа по случајот тврдејќи дека апликантот не може да биде странка во постапката. Тогаш, апликантот му се пожалил на Европскиот суд за човекови права.

Образложение на судот ■■■

Судот првин ја разгледа декларацијата на Ерменија дека, за времетраењето на вонредната состојба, ќе отстапи од или ќе ја ограничи примената на правото на слобода на изразување. Согласно членот 15 на Конвенцијата, државите имаат право, во услови на војна или вонредна состојба која се заканува по животот на нацијата, да преземат мерки кои отстапуваат од нивните обврски според Конвенцијата, под услов таквите мерки да бидат строго сразмерни на потребата во дадената состојба, и да не се во судир со другите обврски според меѓународното право. Државите немаат неограничена дискреција по ова прашање: Судот може да одлучи дали државите претерале со мерките, доколку не соодветствуваат на потребата во кризната состојба. Судот повтори дека природното и вообичаеното значење на зборовите „друга вонредна состојба која се заканува по животот на нацијата“ се однесува на „исклучителна кризна или вонредна состојба којашто влијае врз целото население и претставува закана по

уредениот живот на заедницата од којашто се состои државата“. За да се оправда отстапувањето, вонредната состојба треба да биде стварна и непосредна; треба да ја погоди целата нација до степен што се загрозува продолжетокот на уредениот живот на заедницата; а, пак, кризата или опасноста треба да биде исклучителна, така што нормалните мерки или ограничувања дозволени со Конвенцијата за одржување на јавната безбедност, здравјето и редот би станале очигледно несоодветни.

Применувајќи ги овие критериуми врз ситуацијата, Судот забележа дека настаните во прашање биле кулминација на десетдневниот протест по претседателските избори, за кои многумина верувале дека имало пропусти. Не постоеле никакви индикации за насилство, ниту пак дека протестирач(к)ите први ќе ја нападнаат полицијата; напротив, веродостојни извештаи посочуваат дека полицијата применила неоправдана и прекумерна сила против протестирач(к)ите (што Судот го расправаше во [Мушег Сагателјан \[Mushegh Saghatelyan\] против Ерменија](#), пресуда од 20 септември 2018 година, апликација бр. 23086/08). Иако Судот призна дека дошло до засилени тензии, не постојат докази за планиран или организиран наред или обид за државен удар. Толпите во најголем дел останале мирни, а насилството го извршиле мала група протестирач(к)и користејќи импровизирани објекти, наспроти огненото и слично оружје. Не постојат докази ни дека некој од смртните случаи настапил како последица на делувањето на протестирач(к)ите. Судот заклучи дека не постојат докази дека демонстрациите на опозицијата би можеле да се окарактеризираат како вонредна состојба која „се заканува по животот на нацијата“, ниту пак дека демонстрациите претставувале ситуација којашто го оправдува отстапувањето. Затоа, Судот констатира дека отстапувањето било неосновано.

Навраќајќи се на забраната за издавање на весникот, Судот забележа дека издавањето на весникот било спречено и покрај тоа што во него не се содржел говор на омраза или

поттик на немири; се чини дека ограничувањата биле применети само затоа што весникот бил критички настроен кон власта. Овие ограничувања се противречни на самата цел на членот 10 од Конвенцијата и не се неопходни во едно демократско општество. Понатаму, Судот беше на мислење дека со одбивањето на домашните судови да расправаат по жалбата на апликантот се подрива самата суштина на правото на компанијата апликант да има пристап до судовите, што е повреда на членот 6 од Конвенцијата.

Општи коментари

Станува збор за важна одлука (заведена е како „клучен случај“ во онлајн базата на податоци на Судот), што укажува дека државите не смеат така лесно да воведуваат вонредна состојба: владеењето на правото важи и кога во земјата се случуваат немири и насилства. Како што се посочува во самата пресуда, Судот веќе разгледувал други случаи кои произлегуваат од истиот период, при што констатирал повреда на правоата на слобода, слобода на изразување, ослободена здружување во случаи кога протестите биле растуранни, а протестирач(к)ите апсени (покрај [Мушег Сагателјан \[Mushegh Saghatelyan\] против Ерменија](#), видете и, на пример, [Мјасник Малкасијан \[Myasnik Malkhasyan\] против Ерменија](#), пресуда од 15 октомври 2020 година, апликација бр. 49020/08). Ова е првиот случај во којшто изречно се разгледуваше отстапката на Ерменија според членот 15, согласно која бил донесен и указот според кој масовните медиуми смеееле да објавуваат само официјални владини вести, а на неколку независни медиумски куќи целосно им се забранила работата (покрај на апликантот, била забранета и работата на A1+ и Радио „Слободна Европа“ / Радио „Слобода“, а биле блокирани и вебсајтите на неколку медиуми). Со пресудата се поставува важен стандард за членот 15, со кој се појаснува дека од правата може да се отстапи само доколку постои вонредна состојба којашто навистина го загрозува „животот на нацијата“.

Исто како и одлуката во однос на членот 15, подеднакво е важна и расправата на Судот во однос на членот 10: дури и во услови на вонредна состојба, Судот нагласува дека „државите договорнички мора да имаат предвид дека сите мерки што се преземаат треба да настојуваат да го заштитат демократскиот поредок од заканиите по него, и мора да се вложат сите напори за да се зачуваат вредностите на демократското општество, како што се плурализам, толеранција и слободоумност.“ На крајот на краиштата, „една од главните карактеристики на демократијата е што дава можност за решавање на проблемите преку јавна расправа... Демократијата вирее на слободата на изразување.“

Отстапувањата се ретки, и пред 2020 година биле применети од само пет земји. Потоа се случи КОВИД-19. [Неколку Држави прогласија вонредни состојби и отстапија од неколку од правата на Конвенцијата](#), вклучувајќи го и

правото на слобода на изразување. Во март 2020 година, Ерменија го извести Советот на Европа дека сака да отстапи од обврските од Конвенцијата; меѓу другите нешта, Ерменија донесе указ со кој им наложи на медиумите да објавуваат само „официјални информации“, и при тоа да не им противречат (Одлука на Владата на Република Ерменија бр. 298-N од 16 март 2020 година). Отстапката беше повлечена во септември 2020 година ([Вербална нота](#), 16 септември 2020 година). Само мал број земји воведоа слични ограничувачки отстапки ([КОВИД и слободниот говор](#), Основен преглед, Министерска конференција, Кипар 2020); сите тие беа критикувани не само поради суровата природа на нивните ограничувања, туку и за водење политика која активно го попречува решавањето на пандемијата на КОВИД-19. Слободата на изразување не само што е крвотокот на демократијата, туку и дава можност за научна расправа и дебата којашто во крајна линија води кон изнаоѓање решенија.

Слобода на изразување и слобода на медиумите во земјите од Југоисточна Европа (JUFREX)

Проектот е составен дел од „Хоризонтален инструмент за Западен Балкан и за Турција 2019–2022 година“ и се базира на резултатите постигнати за време на претходната регионална заедничка програма на ЕУ/СЕ „Зајакнување на судската експертиза за слободата на изразување и слободата на медиумите во Југоисточна Европа (ЈУФРЕКС)“. Регионалниот проект е силно поврзан со шесте други ЈУФРЕКС проекти во: Албанија, Босна и Херцеговина, Косово*, Црна Гора, Северна Македонија и Србија.

ЈУФРЕКС активностите се имплементираат со цел:

- промовирање на слободата на изразување и слободата на медиумите во согласност со европските стандарди;
- подобрување на примената на тие стандарди преку ангажирање повеќе чинители одговорни за примена на таквите стандарди во нивната секојдневна работа, и тоа: суди(јк)и, обвинител(к)и, адвокат(к)и, полицајци/ки, претставници/чки на регулаторните тела за медиуми, медиуми и студент(к)и;
- консолидирање на платформа за регионална соработка, дискусија и размена на добри практики.

Кога постои опкружување кое е погодно за слободата на изразување и слободата на медиумите, и кога правото да бараат, даваат и добиваат информации е добро заштитено, граѓан(к)ите можат вистински да учествуваат во демократските процеси. Домашните институции за обука на правни експерт(к)и (судски академии и адвокатски комори) имаат суштинска улога во реализирањето на ваквата цел.

Сите активности на ЈУФРЕКС се засноваат на иновативни и современи алатки за учење во врска со слободата на изразување и слободата на медиумите и користат динамична методологија за учење на возрасни и за модел „peer-to-peer“ (проценка и соработка со колеги/колешки).

„Хоризонтален инструмент за Западен Балкан и за Турција 2019–2022 година“ е заедничка иницијатива на Европската унија и Советот на Европа која им овозможува на корисниците да ги исполнат своите реформски агенди во областа на човековите права, владеењето на правото и демократијата и да се усогласат со европските стандарди, вклучително и кога тоа е важно во рамките на процесот на проширување на ЕУ.

Овој документ е изработен со финансиска поддршка од Европската Унија и Советот на Европа. За ставовите што се изнесени овде одговорни се авторите и нужно не ги одразуваат официјалните ставови на која било од овие две организации.

* Оваа ознака не ги прејудуира ставовите за статусот и истата е во согласност со Резолуцијата на ОНСБ 1244 и Мислењето на МСП за Декларацијата за независност на Косово.

Советот на Европа е водечка организација за човековите права на континентот. Таа се состои од 46 држави членки, вклучувајќи ги сите држави членки на Европската унија. Сите држави членки на Советот на Европа ја потпишаа Европската конвенција за човекови права, која претставува меѓународен договор за заштита на човековите права, демократијата и владеењето на правото. Европскиот суд за човекови права ја следи примената на оваа конвенцијата од страна на државите членки.

www.coe.int

Финансирано
од Европската Унија и
Советот на Европа

EUROPEAN UNION

Земјите членки на Европската Унија одлучија да ги поврзат своите знаења, ресурси и судбини. Заедно тие изградија зона на стабилност, демократија и одржлив развој, истовремено одржувајќи ја културната разновидност, толеранцијата и индивидуалните слободи. Европската Унија се залага за споделување на своите постигнувања и вредности со држави и народи и надвор од нејзините граници.

www.europa.eu

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Имплементирано
од Советот на Европа